

22.59x30.44	1	5	עמוד	מוסף	G גלובס - מוסף	30/04/2025	93938477-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790							

יואב קרני ← וושינגטון

ציונות חלופית: "אם תרצו, אין זה סיפור-פיות"

מה היה קורה לו הציונות התחילה 50 שנה קודם, ובמקום הרצל היה מנהיג אותה דיזראלי? הייתכן שמדינת לאום לא הייתה קמה? ומה אפשר לעשות כדי להגן על שמה הטוב?

בערב חייזר זאב וולטר לקוויר, ההיסטוריון של המאה ה-20, של השואה ושל הציונות, השתעשע בתרחיש הפך-עובדתי (באנגלית, counter-factual). הוא התחיל בו את הציונות 50 שנה לפני הרצל, והעמיד בראשה את בנג'מין דיזראלי, שעדיין לא מצא את מקומו בפוליטיקה הבריטית.

סביב שנת 1850 גל פוגרומים על פני מזרח אירופה ומרכזה שכנע 2 מיליון יהודים להיענות לקריאת 'דיז' ולהפליג מזרחה. ארץ ישראל הייתה קטנה מכדי להכיל אותם. הם התיישבו על פני כל המזרח התיכון, מיפו עד כירכוכ. בהדרגה, לאורך 20 שנה, כלכלת האזור עלתה לה כפורחת בזכות 'ועדת רוטשילד', ששלחה לא רק כסף, אלא גם מאות בוגרים יהודים צעירים של אוניברסיטאות אירופה.

"אך עניין של זמן הוא לפני שדיזראליה (Disraelia) תהיה למדינה עצמאית", מדרווח לקוויר משלהי המאה ה-19 (הוא עצמו אמר לי פעם שאילו הורשה לבחור את תקופת חייו, הוא היה מתיישב בפריז של Belle Époque, בדיק בתקופה המדוברת. אני מנחש שהוא היה הופך לכתב חוץ, והיה נשלח מפעם לפעם לדיזראליה).

דיזראלי עצמו עזב את דיזראליה ב-1860, שב ללונדון, ונעשה בכל זאת ראש הממשלה, כפי שקרה בהיסטוריה העובדתית. לפני שעזב, הוא נשא נאום בעצרת הכללית של דיזראליה, וחתם אותו במילים "אם תרצו, אין זה סיפור-פיות". בהיסטוריה החלופית דיזראלי נקבר בהר הכרמל, שהפך לאולימפוס של דיזראליה.

דיזראליה הייתה למקור השראה אוניברסלי בזכות הפלורליזם שלה וסובלנותה. שום קבוצה אתנית לא נהנתה ממונופול. פעם בארבע שנים נבחר נשיא, על יסוד רוטציה אתנית. בעקבות נשיא יהודי בא נשיא ערבי או כורדי, וחוזר חלילה.

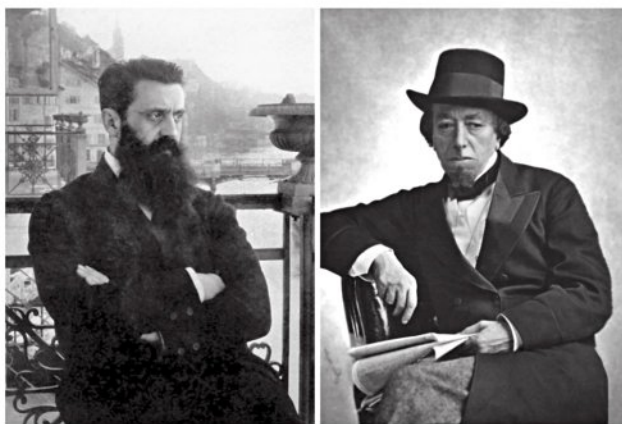
שעשוע או לא שעשוע

מוקירי לקוויר התקשו קצת בהבנת הפנטזיה הזאת: מדינה רב-לאומית, שבה יהודי אירופה הנדרסים מוצאים מקלט ומשגשגים, אבל אינם תובעים בעלות מלאה עליה, והיא שייכת לכל אזוריה. שאלתי אותו אם ייתכן שהוא מתחרט על עצם מדינת-הלאום, שהוא השתתף בהקמתה. לא, הוא אמר, דיזראליה היא רק שעשוע אינטלקטואלי.

שעשוע או לא שעשוע, אפשר שמדינת הלאום לא הייתה קמה, אילו אבותינו ואמותינו התחילו את המצעד הרבה יותר מוקדם.

התנועה הציונית הייתה אירופית מעיקרה. גירווייה היו אירופיים, השראתה הייתה אירופית, היא הייתה אפשרית רק באירופה. הקפיצה מן ההמתנה למשיח אל החשה פעילה של כווא לא הייתה אפשרית בשום מקום אחר שבו ישבו יהודים. חוץ מזה, כמובן, הסכנה המיידית לשלומם הפיזי של

דיזראלי (מימין) והרצל. האם הכול שאלה של תזמון?

הרעיון של מדינת לאום, שבה שמורה עמדת בכורה לקבוצה יחידה, התפשט בחלקים של אירופה רק מן הרבע השני של המאה ה-19. התקוממויות לאומיות ביוון, בפולין ובהונגריה עשו רושם עצום על צופיהן

היהודים החמירה במיוחד באירופה, בקשר ישיר עם התחזקות הלאומיות. אפשר לטעון שלא היו מדינות לאום בשום מקום לפני המאה ה-19. פולין למשל, שבה היהודים נהנו מן התקופה הארוכה ביותר של ביטחון ושל אוטונומיה, הייתה ארץ רבת-לאומים. בשיא התפשטותה, במאה ה-17, חיו בה כ-12 מיליון בני אדם, מהם רק 4.5 מיליון פולנים.

הרעיון של מדינת לאום, שבה שמורה עמדת בכורה לקבוצה יחידה, התפשט בחלקים של אירופה רק מן הרבע השני של המאה ה-19. התקוממויות לאומיות ביוון, בפולין ובהונגריה עשו רושם עצום על צופיהן, ועוררו אסוציאציות מיידיות אצל עמים מרוכאים אחרים. אליעזר בן יהודה הצעיר הפך לציוני, כמעט 20 שנה לפני הרצל, בזכות המרד הבולגרי נגד העות'מאנים, ב-1877. שוו בנפשכם, אנחנו חבים במידת מה את העברית המודרנית לבולגרים. גם הם הקימו לשון עתיקה לתחייה, וגם הם עשו כן בזכות העזתם של קנאים יחידים. אף היוונים והאירים ניסו את כוחם.

לאום בכיר ולאומים זוטרים

הציונות שאלה מכל הבא ליד, ואין כל סיבה להצטרף או להתבייש. מדינת הלאום נועדה לעשות צדק עם מוטביה, והייתה ביטוי של התקרבות. היא התחילה לעלות על מוקשים, כאשר הרעיון המופשט התנגש עם המציאות, והלאום הבכיר נתקל בלאומים זוטרים שלא רצו שינמוך. כשפולין חזרה והוקמה, 125 שנה לאחר שנכבשה וחולקה, היא התנערה מן הפלורליזם הישן. מחדשה רצו מדינת לאום, לא עוד מדינת-כל-אזרחיה.

אגב, הקשר בין התפתחות ההכרה הלאומית היהודית באירופה לבין תנודותיה של פולין אינו מקרי. אפשר לטעון שהליטאים והחסידים בינינו הם צאצאי פולין המוקדמת. הציונים החילוניים יצאו מחלציה של זו המאוחרת. הרחבתי על

הקשר הזה במקום אחר (yoavkarny.com).

מאז מלחמת העולם השנייה מדינת הלאום האירופית ירדה בהדרגה מגדולתה. האיחוד האירופי הוא הגלגול המאוחר ביותר של ירדתה. במסגרתו נחלשו המדינות האינדיבידואליות לטובת סמכות פדרלית. התפתחה ריאקציה: עליית ימין לאומני אנטי-אירופי לעמדות השפעה חסרות תקדים בהונגריה, בצרפת, בגרמניה, באיטליה ובהולנד. הוא רוצה לחזור אל דגם, הקרוב הרבה יותר אל מדינת הלאום הקלאסית.

המתעניינים אולי שמו לב שדונלד טראמפ מתעב את האיחוד האירופי. בעיניו הוא קם רק כדי "להזיק לאמריקה". כמה מתומכי טראמפ יזמו באמצע מרץ כינוס בווישינגטון, שדן בדרכים לזרז את פירוקו של האיחוד האירופי. לאן נעה המוטטלת, קשה לדעת. אבל מוטב לזכור לפחות דבר אחד: הרעיון של מדינת לאום באשר היא אינו מובן מאליה במאה ה-21. ריחה הובאש מחמת הקצנותיה, שהובילו את אירופה אל מלחמה ושואה; ועמדו ביסוד מדינת האפרטהייד בדרום אפריקה. ההגנה על מדינת הלאום היהודית מצריכה מאמץ מיוחד, דרגה ניכרת של מקוריות, יותר האזנה ופחות התחסדות.

יום עצמאות שמה. לחיי 77 השנה הבאות.